

ISSUES OF IMPROVING MEASURES TO COMBAT CORRUPTION IN THE BANKING SECTOR

Dostonboy Erkinov

Master's student

Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: bank, corruption, corruption in bank, measures to improve the fight against corruption.

Received: 28.02.25

Accepted: 02.03.25

Published: 04.03.25

Abstract: The article examines the analysis of legislation aimed at legal regulation of the fight against corruption in the banking sector at the international and national levels. The study addresses the issues of legal regulation of the banking sector within the framework of the legislation of Uzbekistan, including the prevention and fight against corruption. In this regard, proposals are made on improving measures to combat corruption in the banking sector.

БАНК СОҲАСИДА КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШГА ОИД ТАЪСИР ЧОРАЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Достонбой Эркинов

Магистратура талабаси

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академияси

Тошкент, Ўзбекистон

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Калит сўзлар: банк, коррупция, банкдаги коррупция, коррупцияга қарши курашишга оид таъсир чораларини такомиллаштириш масалалари.

Аннотация: Мақолада банк соҳасида коррупцияга қарши курашишнинг халқаро ва миллий даражада ҳуқуқий тартибга солишга қаратилган қонунчилик ҳужжатлари таҳлили кўриб чиқилади. Тадқиқот давомида Ўзбекистон қонунчилиги доирасида банк соҳасини ҳуқуқий тартибга солиш, шу жумладан коррупциянинг олдини олиш ва унга қарши курашиш масалалари келтирилади. Бу борада банк соҳасида коррупцияга қарши курашишга оид таъсир чораларини такомиллаштириш масалалари бўйича таклифлар илгари сурилади.

ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕР ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ

Достонбой Эркинов

Магистрант

Академии правоохранительных органов

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: банк, коррупция, коррупция в банке, вопросы совершенствования мер по борьбе с коррупцией.

Аннотация: В статье рассматривается анализ правовых актов, направленных на правовое регулирование борьбы с коррупцией в банковской сфере на международном и национальном уровнях. В ходе исследования рассматриваются вопросы правового регулирования банковской сферы в рамках законодательства Узбекистана, в том числе вопросы предупреждения и борьбы с коррупцией. В этой связи выдвигаются предложения по совершенствованию мер противодействия коррупции в банковской сфере.

Ўзбекистон Республикасида банк секторини ислоҳ қилишнинг асосий йўналишларидан бири этиб молия бозорида тэнг рақобат шароитларини яратиш, кредитлашни фақат бозор шартлари асосида амалга ошириш, банкларнинг давлат ресурсларига қарамлигини пасайтириш, банк хизмати кўрсатишни модернизация қилиш, банкларнинг самарали инфратузилмасини яратиш ва фаолиятини автоматлаштириш, шунингдек, банклар фаолиятига хос бўлмаган функцияларни босқичма-босқич бекор қилиш орқали банк тизимининг самарадорлигини ошириш вазифаси белгиланди. Бундан шундай хулоса чиқадики, агарда биз банк-молия соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни камайитириш чораларини кўрадиган бўлсак, молиявий хизматлар кўрсатиш сифати яхшиланади ва иш самарадорлиги ошади.

Ўз навбатида, Банк соҳасида коррупцияга қарши курашишга оид таъсир чораларини жиной, маъмурий, фуқаролик жавобгарлик кўринишларда таснифлаш мумкин.

Бугунги кунда Ўзбекистон банк тизимида 32 та тижорат банки мавжуд. Бундан ташқари, мамлакатимизда хорижий банкларнинг 8 таси аккредитация қилинган ваколатхонаси — Покистон Миллий банки, Коммерцбанк, Landesbank Berlin (Германия), JP Morgan Cheyz Bank (АҚШ), Экспорт-импорт банки ва Шинхан банк (Корея) фаолият кўрсатмоқда.

2019 йилнинг июлидан бошлаб “Halykbank” (Қозоғистон)нинг шўба корхонаси Тэнге Банк ўз фаолиятини бошлади. 2019 йилнинг апрель ойидан бошлаб ТВС Bank (Грузия) ишга тушди. Moody’s агентлиги маълумотларига кўра, Ўзбекистон банкларининг операцион даромадлари даражаси МДХ мамлакатларидаги банклар орасида энг юқори кўрсаткичлардан бирини қайд этади.

Банк секторини қайта қуриш, банк назорати бўйича Базель қўмитаси стандартларини, халқаро молиявий ҳисобот стандартларини ва бошқаларни жорий этиш билан ҳуқуқий базани такомиллаштириш масалалари билан бир қаторда, банк секторида коррупцияга қарши кураш чораларини мустаҳкамлаш муҳим аҳамиятга эга. Банк секторида коррупциянинг етакчилик қилиши қуйидаги салбий оқибатларга олиб келади: банк ҳисобларидан маблағ ўзлаштирилиши ва банкротлик; иқтисодий турғунликни юзага келтирувчи банк-молия секторидаги инқирозли вазиятлар; тадбиркорлик субъектлари, банк мижозлари ва жамоатчилик учун оғир ижтимоий-иқтисодий оқибатлар; жиноий маблағларнинг қонунийлаштирилиши, мамлакат банк тизими имиджининг тегишли обрўсизланиши; банк секторига давлат ва мижозлар ишончини йўқотиш, норасмий молия бозорини ривожлантириш; банк секторининг самарадорлиги ва жозибадорлигини камайтириш, банкларнинг банкротлиги ва бошқалар.

Банк секторидаги коррупция иқтисодий жиноятчиликнинг кўпайишига сабаб бўлмоқда. Мутахассисларнинг фикрича, дунёда ҳар йили икки триллион долларга яқин ноқонуний олинган маблағлар ювилмоқда.

Улар орасида “Ландроматлар схемаси” (“Тройка-ландромат”, “Молдавский”, “Азербайджанский” ландромат ва бошқалар) энг машҳурлари ҳисобланади. 2013 йилда OCCRP лойиҳаси ва Медуза нашри Россиядан ноқонуний активларни ювиш бўйича кэнг кўламли схема ҳақида материалларни эълон қилди. 2006 йилдан 2012 йилгача “Тройка-ландромат” схемаси бўйича 3,5 миллиард еуродан ортиқ маблағ олиб қўйилгани тахмин қилинмоқда. 2014 йилда OECD журналистлари ва Berlingske нашри жамоаси томонидан 2011 йилдан 2014 йилгача Россиядан Молдова орқали 21 миллиард доллар олиб чиқилганлиги аниқланди. 2017 сентябр ойида Берлинске Дания Миллий газетаси журналистлари ва OECD қатор информацион ҳамкорлар – The Guardian (Буюк Британия), Süddeutsche Zeitung (Германия), Le Monde (Франция), Tages-Anzeiger and Tribune de Genève (Швейцария), De Tijd (Белгия), Новая Газета (Россия), Dossier (Австрия), Atlatzo. Hu (Вэнгрия), Delo (Словения), RISE Project (Руминия), Бивол (Болгария), Aripaev (Эстония), Чехия журналистик изланишлар маркази (Чехия) ҳамда Barton (АҚШ) кўмагида Озарбайжондан 2012 йилдан 2014 йилгача олиб чиқилган 2.9 миллиард долларлик схемани аниқлашга муваффақ бўлди.

Мамлакатимизда банк соҳасини ислоҳ қилиш бўйича жуда катта ишлар амалга оширилиб келинмоқда, аммо, таҳлиллар, ушбу соҳада коррупциявий жиноятларнинг сони ошганлигидан далолат бермоқда.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, ушбу жиноятлар фақатгина жиноят кодексида мавжуд 167, 210, 211, 205-моддаларга тўғри келади, ваҳоланки, ҳали жиноят кодексига

манфаатлар тўқнашувини тартибга солувчи, *trading in influence*, хорижий мансабдор шахслар билан муносабатлар порахўрликнинг айрим жиҳатлари ва.х.клар киритилмаган.

Юқоридаги каби коррупциявий муаммоларни олдини олиш мақсадида қуйида келтирилган амалий ва назарий аҳамиятга эга бўлган чораларни амалга оширишимиз мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Хусусан, банк-молия тизимида **назарий** муаммоларни олдини олишга қаратилган чоралар қуйидагилар:

Биринчидан, банк-молия секторида коррупцияга қарши курашишда давлатнинг асосий фаолият йўналишларини белгилаб берувчи **Сиёсат** Марказий банк томонидан ишлаб чиқирилиши лозим, бу борада Грузия ва Туркия давлатларининг, Bank of Georgia ва AKBANK T.A.Ş банклари томонидан ишлаб чиқилган сиёсатлардан дастурамал сифатида фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Ушбу сиёсат ихтиёрийлик хусусиятига эга бўлиб уни амалга ошириш чораларини кўрган тижорат банкларига Марказий банк томонидан рағбатлантириш чоралари кўрилиши лозим.

Иккинчидан, Ўзбекистон Республикасида банкларнинг фаолияти учун асос бўлиб хизмат қилаётган “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида” ги (янги таҳрир) қонунга алоҳида “Банк соҳасида коррупция” деб номланган боб киритилиши лозим. Хусусан, унда банк-молия соҳасида коррупция, коррупциявий хавф-хатар тушунчалари, турлари, тавсифи, ўзига хос хусусиятлари, манфаатлар тўқнашуви, уни олдини олиш масалалари, мансаб обрўидан фойдаланишнинг олдини олиш масалалари, совға ва ҳадяларнинг миқдори, ушбу соҳада порахўрлик ҳолатларини бартараф этиш масалалари ва банк тизимида комплаенс назорат хизматининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлар доираси, банк соҳасида коррупция ҳолатлари ҳақида хабар берувчи шахсларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақсадида бир қатор қоидалар билан тўлдирилиши лозим.

Учинчидан, БМТнинг Коррупцияга қарши конвенциясининг 40-моддасида, конвенцияга аъзо давлатлар учун коррупцияга қарши курашиш фаолиятида банк сири билан боғлиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қўллаш бўйича юзага келадиган тўсиқларни бартараф этиш механизмларини яратиши лозимлиги, Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотининг 4-раунд Истанбул ҳаракатлари доирасида берилган 39-тавсиянинг 2-қисмида, тергов ташкилотларига бенефициар мулкдорни аниқлаш учун банк миқдорларининг ҳисоб қайдномасига тўлиқ **кириш** имкониятини яратиш зарурлиги тўғрисида қоидалар белгиланган.

Амалдаги “Банк сири тўғрисида” ги қонунда банк сири тўғрисидаги маълумотлар фақат Ўзбекистон Республикаси Ҳисоб палатаси ва Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Иқтисодий жинойтларга қарши курашиш департаментига тақдим этилиши белгиланган.

Ваҳоланки, маълумотлар фақат жиноят иши қўзғатилган шахсга нисбатан маълумотлар берилади, бошқа томондан коррупциявий жиноятлар асосан занжир бўлиб, унинг бир учи бориб жиноят иши қўзғатилмаган шахсга ҳам бориб тақалаши мумкин.

Ушбу қонуннинг 9-моддасида кўрсатилган равишда тезкор-қидирув ҳаракатлари билан жиноят иши қўзғатилгунига қадар ёки кўрсатилган прокурор санкциясини олгунча активлар мамлакат ҳудудидан чиқариб юборилиши, жиноят изи яширилиши мумкин.

Бу каби мавжуд бюрократик тўсиқларни олдини олиш ҳамда халқаро тавсияларни бажариш мақсадида коррупцияга қарши курашувчи органларга жисмоний ва юридик шахсларнинг банк операциялари бўйича маълумотларига кириш имкониятлари қайта кўриб чиқилиши, банк сирини ташкил қилувчи ҳолатларнинг аниқ кўринишлари қайд қилиниши лозим.

Тўртинчидан, банк фаолиятида коррупциявий жиноят содир этган шахсларнинг қайта бошқарувчилик лавозимларига келишини чеклаб қўювчи қоидалар “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида” ги (янги таҳрир) қонуни, банк ходимининг касб “одоб-ахлоқи” кодексларига киритилиши лозим.

Бешинчидан, Ўзбекистон Республикасида кредит фоизи ставкаларининг юқорилигини олдини олиш мақсадида “Марказий банки тўғрисида” ги қонуннинг 20-моддаси биринчи қисмидаги банкнинг фоиз ставкаларини белгилаш ҳуқуқи чиқариб ташланиши, кредит ажратишда бюрократик тўсиқларни олдини олиш мақсадида кредит ажратишнинг барча жараёнлари автоматлаштирилиши лозим. Бу борада редит соринг платформасини қўллаш кераклигини жорий йил 4 апрель куни Марказий банк раси Мамаризо Нурмуродов ҳам таъкидлайди, лекин ушбу платформа юқорида таъкидлаб ўтилган банкларимиз (BNP Paribas, TBC bank, Groupe BPCE, The Lloyds Banking Group, HSBC Holdings Plc ва.х.к)да анча йил олдин ишга туширилган. Бундан ташқари, ажратиладиган кредит тўғридан тўғри мижоз (банк ҳисоб рақамига) га берилиши лозим. Буюк Британияда жисмоний шахсларга нақд пул шаклида £100 дан £3,500гача 2 ойдан 36 ойгача бўлган муддатда ажратиб берилиши мумкин.

Олтинчидан, Ўзбекистон Республикасининг тижорат банклари ўзининг устав капиталларини норезидент хисобидан кўпайтиришлари ёки акциядорлар томонидан акцияларнинг норезидентларга сотилиши учун белгиланган тартибда Марказий банкнинг олдиндан розилигини олишлари керак. Ҳолбуки, “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида”ги қонуннинг 8-моддаси, биринчи қисми - Банклар молиявий операцияларни амалга ошириш билан боғлиқ қарорлар қабул қилишда мустақилдир деган жумлалар билан бойитилган. Бундан ташқари, ҳозирги пайтда банк соҳасида муаммолардан бири тижорат банкларга хос булмаган функцияларни юклатилишидир. Тижорат банки учун асосий функциялар бўлиб омонатларни қабул қилиш, ҳисоб-китобларни амалга ошириш ва кредитлаш ҳисобланади.

Банк соҳасидаги мутахассисларнинг фикрича, банкларга шу учта функциядан ташқари вазифаларни юклатиш уларнинг маблағларини, вақт ва ходимларининг меҳнатини банклар учун керак бўлмаган фаолиятга жалб этишини ва шу йўл билан тижорат банклар фаолиятига салбий таъсир кўрсатишини таъкидлайдилар.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ва Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати биргаликда тижорат банкларига кредитлаш, омонатларни қабул қилиш ва тўловларни амалга ошириш билан боғлиқ бўлмаган турли вазифаларни юклатишга қарши керакли меъёрий ҳужжатлар қабул қилишлари керак. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки тижорат банклари томонидан тақдим этиладиган ҳисоботлар ҳажмини камайтириши ва соддалаштириши бўйича чораларни кўриши керак. Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати ҳокимиятлар, солиқ ва бошқа органлар томонидан тижорат банклардан қонунда кўрсатилмаган турли ҳисоботлар ва маълумотларни талаб қилишга чек қўйишлари керак. Чунки, мижоз қачонки банкда ўзининг хавфсизлиги таъминланган тақдирдагина унга ишончи пайдо бўлади ва бу банк билан доимий ишлашга рози бўлади.

Банк қонунчилиги тижорат банклари учун назоратнинг фақат икки турини-валюта назорати ва касса назорати функцияларини юклатади, чунки бу икки назорат тури тижорат банклар томонидан омонатларни қабул қилиш, кредитлаш ва тўловларни амалга ошириш операциялари билан боғлиқдир.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан тижорат банкларга мижозлар устидан бошқа, Ўзбекистон қонунчилигида курсатилмаган **назорат турларини** амалга оширишни талаб қилади. Тижорат банклар ўз мижозларининг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари устидан назоратни олиб борадилар ва керакли ҳолларда белгиланган чораларни кўришлари керак.

Аслида бундай назорат давлат солиқ назорати органларига юклатилиши керак. Тижорат банки ўз иқтисодий мақомига кўра мижозларига ёрдам бериши, уларнинг муаммоларини ечишда кўмаклашиши керак. Бундан ташқари, бундай назорат тижорат банклар учун қўшимча харажатлар, ходимларни банкка хос бўлмаган ишларни бажаришга жалб этилишини талаб қилади.

Тижорат банклари томонидан қонунчиликда кўрсатилмаган функцияларига турли ҳисоботларни тақдим этиш мажбуриятини бажариш ҳам киради. Тижорат банклар фақат банк операциялари билан боғлиқ булган ҳисоботларни Ўзбекистон Республикаси Марказий банкига, солиқ масалалари бўйича солиқ органларига ва статистика органларига ҳисобот беришлари керак. Амалиётда эса Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан тижорат банклар мижозларига тегишли жуда кўп ҳисоботлар, умумлаштириш ва хулосалар

бўйича ҳужжатлар, туман ҳокимиятларига ва солиқ органларига қонунчиликда кўрсатилмаган ҳисобот ва маълумотларни тақдим этадилар.

Буларни олдини олиш мақсадида “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида” ги қонунга тақдим этилиши мумкин ва мумкин бўлмаган маълумотлар доираси аниқ белгилаб қўйилиши лозим.

Еттинчидан, Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг 1998 йил 11-ноябрдаги 22-сонли баённомаси билан тасдиқланган “Банкни рўйхатдан ўтказиш ва лицензиялаш тартиби”нинг 16.5-бандига мувофиқ куйидаги ҳолатлар лицензия бериш ва давлат рўйхатидан ўтказиш тўғрисидаги аризанинг рад этилишига асос бўлади деб кўрсатилган, аммо ушбу талабларнинг биринчи қисмида – Марказий банкнинг талабларини бажарилмаслиги – деган жумла билан бошланган, аммо ушбу талабларнинг аниқ кўриниши келтирилмаган. Қонунчиликдаги бўшлиқни олдини олиш мақсадида айнан қайси талаблар бажарилмаганлиги учун чоралар кўрилиши тўлиқ кўрсатилиши мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Саккизинчидан, банк-молия ташкилотларининг устидан молиявий контрол (маълумот ўрнида, Молиявий контрол давлат контролининг бир тури бўлиб, давлат ҳокимияти ва давлат бошқаруви органлари ҳамда махсус ваколатли органлар (ушбу органлар ҳам шартли равишда иккига: умумий давлат контролини амалга оширувчи, махсус ваколатли органларга бўлинади. Улардан Молия вазирлиги, Марказий банк, Савдо саноат палатаси, Солиқ қўмитаси ва.ҳ.к.) томонидан олиб борилади)ни амалга оширувчи ташкилотлар сони кўплиги ҳамда ушбу соҳада банкларнинг мустақиллигини таъминлашга қаратилган нормаларнинг йўқлиги кўплаб манфаатлар тўқнашуви ҳолатларининг юзага келишига сабаб бўлмоқда. Уни олдини олиш мақсадида “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида”ги қонунга банкларнинг фаолиятига қонунда кўрсатилмаган ҳолда аралашганлик учун жиноий жавобгарлик масаласи кўриб чиқирилиши каби модалар билан бойитилиши лозим.

Коррупцияга қарши курашишга оид таъсир чораларини такомиллаштириш бўйича қўйидаги таклифлар этиш мумкин:

Биринчидан, ундирилиши муаммога айланиб бораётган кредитларни ўз вақтида қайтариш банкларда ва бошқа кредит ташкилотларида бир қанча муаммоларни вужуга келтиряпти. Бу эса банк активларининг иқтисодий айланиши циклига салбий таъсир кўрсатмоқда. Буларни олдини олиш мақсадида коллекторлик хизматини жорий қилиш лозим.

Бу каби хизматлар-ундирилиши муаммога айланаётган кредитларни тижорат банкидан сотиб олади ёки *тижорат банклари қошида (таъсисчилигида) ташкил этилади* (Суғурта ташкилотларига ўхшаб). Ушбу структура тижорат банкига муаммоли активларни ундиришда ёрдам кўрсатади. Россияда ушбу механизм шу даражада ривожланганки, ҳатто қарздорлар ўз қарздорлигини сотиб олади. Ҳа тўғри ўқидингиз, коллекторга топширилган муаммоли

қарздор, коллекторлардан қутулиш мақсадида, ўзи ўша кредитини коллектордан устига қўйилган хизмат ҳақи билан бирга сотиб олишади. Ушбу хизмат банклар ҳузурида ташкил этилганидан сўнг, юзага келиши мумкин бўлган коррупциявий ҳолатларни олдини олиш мақсадида комплаенс назорат тартибларини киритиш мақсадга мувофиқдир.

Иккинчидан, банкларда коррупцияга қарши ички назорат тизимини (комплаенс назорат) амалга ошириш бўйича чора-тадбирларни фаоллаштириш, комплаенс назоратни амалга оширувчи ходимларининг **ҳуқуқий ҳолати** билан боғлиқ масалаларни ташкил этиш ва малакали кадрлар билан таъминлаш, ушбу кадрларни тайёрлаш механизмлари йўлга қўйилмаганлиги, бундан ташқари, комплаенс назорат тизими йўлга қўйилган аксарият банклар(СҚБ ва коррупцияга қарши курашиш агентлиги ўртасида 2020 йил 4 декабрда имзоланган меморандум асосида тузилган), аммо бошқа банклар томонидан йўлга қўйилган коррупцияга қарши комплаенс назорат тизимлари ўзининг асл моҳиятига эга бўлмай, ички аудит назорат шаклининг бир тури сифатида фаолият юритаётгани, ушбу бўлимдаги соҳа мутахассислари асосан аудит инспекторлари эканлиги, уларнинг коррупция тўғрисидаги билим ва кўникмалари комплаенс хизматига тўғри келмаслиги, ноқонуний даромадларни легаллаштиришга қарши курашишда асосий омил бўлиб хизмат қилаётган blockchain кузатувларни амалга оширишда IT платформаларининг етарли эмаслиги, AML/CTF дастурларидан тортиб ушбу соҳада етарли малакага эга бўлган малакали кадрларнинг йўқлиги кўплаб қийинчиликларни туғдирапти. Бу каби муаммоларни олдини олиш мақсадида Бош прокуратура Академияси билан биргаликда банкларда комплаенс назорат ҳамда AML офицерларини тайёрлашни, IT платформалари орқали blockchain кузатувларини ўргатишни кўзда тутадиган ўқув курсларини жорий қилиш мақсадга мувофиқдир.

Сабаби, Бош прокуратура Академияси бу борада узоқ йиллик тажрибага эга эканлиги, шунингдек, коррупцияга қарши курашиш соҳасида Республиканинг етук олимларига эга эканлиги билан бошқа илмий масканлардан жуда катта фарқ қилади.

Учинчидан, банк-молия ходимларини ишга қабул қилишда ҳамда уларнинг коррупцияга қарши малакасини ошириш чоралари етарли даражада йўлга қўйилмаган, уларни олдини олиш мақсадида HireVue, BCG Pyometrics Test, HiredScore134 каби платформалардан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Тўртинчидан, коррупция ҳақида хабар бериш тизими тўғри йўлга қўйилмаганлиги банк миждозлари, ходимлар томонидан келиб тушаётган аризаларни кўриб чиқишда суистеъмолчиликларга йўл қўйилмоқда ёки умуман кўриб чиқилмаётгалигини кўришимиз мумкин. Бу каби муаммоларни олдини олиш борасида чет эл давлатлар тажрибасидан, хусусан, crowdsourcing платформаларидан Жанубий Кореянинг “OPEN” дастурини олишимиз мумкин.

Ушбу платформанинг афзаллик жиҳатлари коррупция ҳақида хабар берувчи шахслар учун алоҳида электрон саватча яратилиб, унинг шахси хавфсизлиги таъминланади, хабар берувчи шахс ўзининг аризаси қандай натижа билан яқунланишини онлайн кузатиб туриш имкониятига эга бўлади, хусусан, ариза неча кун муддатда, ким томонидан ҳал қилиниши, жавобдан норози бўладиган бўлса юқори ташкилотга мурожаат қила олиш имкониятининг мавжудлиги, аризанинг рад этилиш асослари билан танишиб чиқиш имконияти ва.ҳ.клар таъминланган.

Бешинчидан, соҳада коррупциявий хавфларни баҳолаш ишлари тўғри йўлга қўйилмаганлиги боис, давлат ресурслари бир неча йиллардан буён “ҳавога” сарфланишини кўршимиз мумкин. Бу каби ҳолатларни олдини олиш мақсадида мамлакат ҳудудидаги барча банклар “risk management” сиёсатини юритиш механизмларини яратиши ҳамда коррупцияга қарши амалга оширилган барча чоралар кэнг жамоатчиликка ошкор қилиниш мақсадида онлайн веб-саҳифаларида улар ҳақида маълумот бериб боришлари тавсия қилинади.

Олтинчидан, Коррупцияга қарши самарали стандартлаштирилган мезонлардан ИСО 37301:2021135ни банкларда жорий қилиш мақсадга мувофиқдир. Сабаби, Ушбу ҳужжат ташкилот ичида самарали мувофиқликни бошқариш тизимини яратиш, ривожлантириш, амалга ошириш, баҳолаш, сақлаш ва такомиллаштириш бўйича кўрсатмалар беради ва талабларни белгилайди. Мазкур ҳужжатни белгилаш банк хизматларининг самарадорлигини оширади, бошқарувда шаффофликни таъминлайди, халқаро стандартларни бажарилишини таъминлаб, халқаро банклардан имтиёзли (*узоқ муддатга, кам фоизли*) кредитлар олинишини таъминлайди.

Еттинчидан, Банк ҳодимларини ижтимоий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш зарур, бугунги кундаги таъминот мавжуд яшаш стандартларига мос келмаслигини жуда яхши биламиз (Маълумот ўрнида, Ўзбекистондаги Банк иши соҳасида ишлаётган инсонларнинг ойлик маоши одатда 1,059,121 UZS (минимум иш ҳақи) дан 6,082,724 UZS гача (ўртачанинг энг юқориси, ҳақиқий максимум иш ҳақи бундан юқори бўлиши мумкин).

Бу каби омил банк ҳодимининг олдида икита йўлни кўндаланг қилиб қўяди: улардан биринчиси - бу коррупцияга қўл уриш, иккинчиси - ушбу банкдан кетиш. Буларнинг иккаласи ҳам банкларга зарар етказади. Ушбу ҳолатлардан шундай хулоса чиқадики ҳодимларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш тизимини тубдан такомиллаштиришса ҳар қандай соҳа ривожлади, олдида қўйган мақсадларига эришишда бошқалардан бир қадам олдинда бўлади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Конвенция против транснациональной организованной преступности (принята в г. Нью-Йорке 15.11.2000 Резолюцией 55/25 на 62-м пленарном заседании 55-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН).

2. Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции (принята в г. Нью-Йорке 31.10.2003 Резолюцией 58/4 на 51-м пленарном заседании 58-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН).

3. Резолюция № (97) 24 Комитета министров Совета Европы “О двадцати руководящих принципах борьбы против коррупции” (принята 06.11.1997 на 101-ом заседании).

4. Ўзбекистон Республикасининг 07.07.2008 йилдаги “Бирлашган Миллатлар Ташкilotининг коррупцияга қарши Конвенциясига (Нью-Йорк, 2003 йил 31 октябрь) Ўзбекистон Республикасининг қўшилиши тўғрисида” ги Қонуни.

5. Ўзбекистон Республикасининг 11.11.2019 йилдаги “Марказий банки тўғрисида” ги ЎРҚ-582-сон Қонуни.

6. Ўзбекистон Республикасининг 03.01.2017 йилдаги “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида” ги ЎРҚ-419-сон Қонуни.

7. Ўзбекистон Республикасининг 05.11.2019 йилдаги “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида” ЎРҚ-580-сон Қонуни.

8. Ўзбекистон Республикасининг 05.06.2024 йилдаги “Манфаатлар тўқнашуви тўғрисида” ги ЎРҚ-931-сон Қонуни.

9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 27.05.2019 йилдаги “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПФ-5729-сонли Фармони.

10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 29.06.2020 йилдаги “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПФ-6013-сонли Фармони.

11. [Электрон манба]. URL: <https://www.getmyloans.co.uk/>.

12. Доклад Парламентской ассамблеи Совета Европы (ПАСЕ) “Ландромат: отвечая на новые вызовы в международной борьбе против организованной преступности, коррупции и отмывания денег” 2017/07/12/57d1.

13. Schneider F., Ernst D. Shadow economies: Size, causes, and consequences // Journal of Economic Literature. 2000. Ed. XXXVIII. P. 84